

en absolut Modstrid med Grundloven. Det er heller ikke sagt, naar en Kirkeforfatning skal indføres, og naar jeg seer hen til den store Vanskelighed, som dette Spørgsmaal har, hvilket paa mange Steder endnu henstaaer uløst, og som paa andre Steder er løst paa en Maade, der i ingen Henseende kan ansees for tilfredsstillende, kan jeg ikke finde det paafaldende, at det endnu ikke er løst hos os, i Særbeleshed naar jeg tillige seer hen til de vanskelige og brydsomme Tilstande og Forhold, hvorunder vi siden Grundlovens Tilblivelse have udviklet vort Statsliv. Men Opgaven er stillet, og det gjælder ikke blot om at frigjøre Kirken for Staten, men ogsaa om at frigjøre Staten for Kirken, eller, for at bruge en berømt Phrase, Opgaven er, at man hverken skal sætte Thronen paa Alteret eller Alteret paa Thronen. Det er i alle Parters Interesse og en nødvendig Betingelse for, at alle disse Forhold retligt kunne varetages, at de stilles ad, men dog naturligviis ikke adskilles paa den Maade, som den ærede sidste Taler henviste til, nemlig paa nordamerikansk Maade. Der er jo her i Danmark slet ikke Tale om en Frikirke i den Forstand, thi, idet der staaer i Grundloven, at Folketirken skal ordnes ved Lov, staaer der tillige, at det er en Folketirke — ikke den gamle Statskirke, men dog en Folketirke —, og at den skal understøttes af Staten. Der kan selvfølgelig efter det danske Folks hele Historie og Tænkemaade ikke være Tale om, at Forholdet mellem Stat og Kirke skal overføres. Staten kan altsaa aldrig søge at løsrive sig fra Kirken, og den kan aldrig tillade, at Kirken løsriver sig fra Staten; i alt Fald skal der da saa først foregaae heelt forunderlige Ting, hvorom der nu ikke er den fjerneste Tale, og som jeg ogsaa vilde betragte som en Ulykke for det danske Folk. Der skal altsaa være en Folketirke, og den skal staae i nøie Sammenhæng med Staten, men der skal derhos paa en lovlig og forfatningsmæssig Maade skjelnes mellem, hvad der tilhører Kirken, og hvad der tilhører Staten, og der skal dernæst for det, som bliver Kirkens, ikke blot dens Bekjendelse, dens Være, dens Gudsdyrkelse, men dens hele indre Ordning og Styrelse under den ene eller den anden Form, skabes et lov-

ligt Organ, der kan varetage Alt dette, saaledes at Statens, altsaa Rigsdagens Forhold dertil indskrænkes til at værne Samvittighedsfriheden imod et hvilket som helst Forsøg paa Indgreb fra Kirkens Side, til at haandhæve hele Raa-digheden over Kirkens Guds, og overhovedet til hele den verdslige Side af Sagen, medens Rigsdagen derimod overlader Kirkens indre Anliggender til den selv. Jeg kan ikke gaae dybt ind paa denne Sag, men jeg maa dog fremhæve, at Rigsdagen er confessionsløs, at her kan sidde baade Tøder og Grækere, — og der sidder maastee mange flere Grækere her, end man efter Kirkebøgerne skal troe.

Men idet jeg paastaar, at Rigsdagen ikke har nogen sand indre Berettigelse — dette er min Paastand ligeoverfor det Offentlige, og det er min Bekjendelse for mit eget Bedkommende — til at befatte sig med Lovgivning med Hensyn til Kirkens indre Anliggender, saa falder det mig naturligviis ikke ind at beskrive dens formelle Ret dertil, ligesom der ikke kan være nogen Tvivl om, at vi, saalænge vi ikke have nogen anden Forfatning, maae bruge den, vi have. Kirke regimentet kom ved Reformationen paa Grund af mange Omstændigheder — blandt andet paa Grund af Tydskernes upraktiske Sind og politiske Umodenhed, paa Grund af den særegne Stilling, som de tydske Tyrster indtog til den lutheriske Reformation, og paa Grund af den alvorlige verdslige Side, der meget snart traadte i Forgrunden, efter at Lutherdommen havde brudt den kirkelige Forbindelse med Havemagten —, i Hænderne paa de verdslige Tyrster, men dette er ikke sleet i Kraft af noget til Grund liggende Princip, men derimod, om jeg saa maa sige, ifølge Tyngdens Love. Det er heller ikke i Kraft af noget Princip, men ligeledes efter Tyngdens Love, at den omtalte Ret ved Grundloven af 1849 hos os er tilfalden den ansvarlige Kirkeminister og Rigsdagen; det er, som sagt, ikke i Kraft af noget Princip, og den er ikke der i de rette Hænder. Jeg troer heller ikke, at den nævnte Ret har været i de rette Hænder hos Tyrsterne, og jeg seer derved ikke hen til Personligheden hos Fleertallet af de lutheriske Staters Tyrster, men jeg seer hen til den Død, der snart bemægtigede sig Kirken, til den Afmagt,